

Joanna Cukras-Stelągowska

Wydział Nauk Pedagogicznych UMK

**DARIA HEJWOSZ (RED.), REKONSTRUKCJE
TOŻSAMOŚCI W KULTURZE NATYCHMIASTOWOŚCI,
UNIwersYTET ADAMA MICKIEWICZA,
POZNAŃ 2014 – RECENZJA, ss. 342**

W 2014 r. nakładem wydawnictwa UAM ukazała się niezwykle interesująca i zajmująca książka pod redakcją naukową Darii Hejwosz-Gromkowskiej. Autorka jest doktorem nauk humanistycznych, adiunktem na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zajmuje się socjologią edukacji, kultury i pedagogiką porównawczą. Jej obszary badawcze skupiają się wokół problemów szkolnictwa wyższego, w szczególności edukacji uniwersyteckiej oraz zagadnień wielokulturowości i wychowania obywatelskiego. Obok licznych artykułów D. Hejwosz-Gromkowska posiada w swym dorobku również dwie książki: *Edukacja uniwersytecka i kreowanie elit społecznych* (Impuls 2010) oraz *Kultura popularna, tożsamość, edukacja* (współredaktor wraz z Witoldem Jakubowskim, Impuls 2010).

Redaktor naukowy charakteryzuje główny cel podjętych eksploracji w następujący sposób: „W publikacji podjęto próbę rekonstrukcji tożsamości w kontekście wybranych zjawisk kultury natychmiastowości. Życie w nawyku natychmiastowości jest postrzegane jako swoista krystalizacja społeczno-kulturowych tendencji, charakteryzujących współczesną postmodernistyczną kulturę, szczególnie w aspekcie ta-

kich czynników, jak przyspieszenie, atomizacja i wzrost anonimowości stosunków międzyludzkich, zmiana sposobów percepcji czasu i przestrzeni oraz przekształcenie tradycyjnych instytucji społecznych. Wszystko to przeanalizowane zostało w kontekście konstruowania tożsamości rodziny, młodzieży oraz aktorów życia społecznego”¹.

Na książkę składają się cztery rozdziały oraz wprowadzenie i podsumowanie D. Hejwosz-Gromkowskiej. Autorzy poszczególnych części są związani z Wydziałem Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Każdy fragment ma swoją autonomię metodologiczną i teoretyczną, ale wszystkie zabierają nas w podróż po meandrach kultury współczesnej, określanej tutaj mianem „kultury natychmiastowości”.

Pracę otwiera rozdział zatytułowany *Dynamika przemian od społeczeństwa tradycyjnego do ery nowoczesności* autorstwa Katarzyny Kabacińskiej-Łuczak i Krzysztofa Ratajczaka (adiunktów w Zakładzie Historii Wychowania na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM). Autorzy wymieniają szereg istotnych czynników wpływających na zmiany w postrzeganiu kategorii czasu i kurczącej się przestrzeni społecznej, w układzie chronologicznym, począwszy od średniowiecza, aż po nowoczesność. To ambitne zadanie ukazania tendencji zachodniego człowieka do „ujarzmiania czasu i przestrzeni” zostało w pełni zrealizowane. Uzyskujemy syntetyczny wykład na temat najważniejszych przemian technologicznych, rozwoju środków transportu, wynalazków, zmian w przekazie informacji i idei oraz mobilności społecznej. Szczególną uwagę zwrócono na wielorakie motywy podróży Europejczyków – religijne, zdrowotne, edukacyjne czy naukowe.

Rozdział drugi *Rekonstrukcje rodziny w kulturze natychmiastowości* został napisany przez absolwenta Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM, obecnie asystenta w Wyższej Szkole Humanistycznej im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Lesznie, Mateusza Melosika. Rozdział ten przenosi nas do niezwykle aktualnych problemów współczesnej rodziny. Jego autor w pierwszej kolejności próbuje pokazać proces ewolucji funkcji i typów tej najmniejszej komórki społecznej. Następnie lokuje

¹ D. Hejwosz, *Rekonstrukcje tożsamości w kulturze natychmiastowości*, Poznań 2014, s. 17–18.

jej współczesne przemiany w szerszym kontekście kultury natychmiastowości, rządzonej przez układy *fast food*, *fast sex*, *fast car*, *fast Internet*. Jak pisze „dziś zmieniają się praktycznie wszystkie elementy, które składają się na «klasyczną rodzinę»: sposoby poznawania się, pełnione przez kobiety i mężczyzn funkcje, sposób spędzania wolnego czasu, podejście do prywatności, życie zawodowe, uczuciowe oraz czas trwania związku”². W rezultacie kształtują się również różne alternatywne formy życia rodzinnego. M. Melosik charakteryzuje te najpowszechniejsze: związki kohabitacyjne (*unmarried marriage*), związki typu LAT (*living apart together* [życie razem, ale mieszkanie osobno]), rodziny bezdzietne (nazwane przez autora DINX – chociaż termin ten powinien brzmieć DINKS, od *double income, no kids* [podwójny dochód, żadnych dzieci]) oraz osoby żyjące samotnie (*single life*).

Kolejny fragment pt. *Konstruowanie tożsamości współczesnej młodzieży w kulturze ryzyka i skoku adrenaliny*, którego autorką jest Paulina Wierzba – doktorantka w Zakładzie Socjologii Edukacji na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM, dotyczy problemu immanentnej potrzeby przeżywania silnych wrażeń. Ukazane zostały w nim dwie tendencje – obsesja współczesnego człowieka na punkcie eliminowania źródeł ryzyka, a z drugiej strony świadome poszukiwanie ekstremalnych zachowań i sytuacji, które mają stanowić antidotum na rutynę dnia codziennego. Z tą drugą wiąże się komercjalizacja i rozwój konsumpcji ryzyka (np. biura podróży organizujące wyprawy do niebezpiecznych dzielnic Nowego Jorku, afrykańskich slumsów, czy do strefy zamkniętej elektrowni atomowej w Czarnobylu, wspinaczkę wysokogórską dla amatorów).

Osią narracji są sposoby konstruowania tożsamości wśród nastoletnich poszukiwaczy wrażeń (z tzw. pokolenia Y, albo inaczej generacji „Born to shop”). Autorka podaje szereg egzemplifikacji podejmowania ryzykownych zachowań i sposobów na skok adrenaliny, rozumianych jako swoiste wyzwolenie z ograniczeń i schematów. Należą do nich między innymi: wczesna inicjacja seksualna, moda na seks bez zabezpieczeń, relacje z wieloma partnerami, niebezpieczny styl jazdy samochodem, ekstremalne sporty typu bmx racing, snowboard. Te specy-

² Tamże, s. 145.

ficzne formy spędzania czasu wolnego wspierane są przez ogromną maszynę reklamowo-telewizyjną. Przy tej okazji wspomniana została marka Red Bull, sponsor ponad 500 sportowców ekstremalnych, amerykańska produkcja stacji muzycznej MTV pt. *Jackass*, prezentująca młodych mężczyzn podejmujących się niebezpiecznych i szokujących wyczynów, a także kontrowersyjna seria filmów „Szybcy i wściekli”.

Ostatni rozdział *Kultura natychmiastowości i konstruowanie tożsamości aktorów życia społecznego*, D. Hejwosz-Gromkowskiej należy w moim przekonaniu do najciekawszych. Otwiera bowiem nowe pola poszukiwań badawczych, między innymi adekwatnego miejsca młodego naukowca w przestrzeni urynkwionionej edukacji wyższej (dydaktyki, badań naukowych i zarządzania). Odnajdziemy w nim niebywale interesujące wypowiedzi młodych naukowców z Uniwersytetu Adama Mickiewicza na temat współczesnej kariery naukowej, negatywnych skutków komercjalizacji i uproduktywnienia pracy naukowo-badawczej, tyranii zdobywania punktów, cytowań i grantów oraz obniżenia poziomu kształcenia studentów (czy raczej klientów usług edukacyjnych). Eksploracje D. Hejwosz-Gromkowskiej z tego zakresu z całą pewnością zasługują na rozwinięcie w dalszych badaniach.

Autorzy na niemal czterystu stronach przekazują cały szereg informacji na temat procesów (re)konstruowania tożsamości w kulturze typu instant. Mimo dość sztamkowego tytułu, *Rekonstrukcje tożsamości w kulturze natychmiastowości* to ważna pozycja, napisana jasno i klarownie, a przy tym barwnym językiem. Skierowana do szerokiego kręgu odbiorców akademickich i pozanaukowych. Niektóre wątki były już oczywiście wcześniej opisywane, między innymi przez mentora wszystkich autorów – Zbyszko Melosika. Inne stanowią przywołanie poglądów prezentowanych w literaturze zachodniej. Jednakże ich sposób prezentacji, indywidualne odczytania oraz polskie egzemplifikacje sprawiają, że mamy do czynienia z nader oryginalnym i wartym polecenia dziełem.